

Monika Małek-Orłowska

Politechnika Wroclawska

 <https://orcid.org/0000-0002-6635-5651>

Propozycja kodeksu etyki zawodowej architekta wnętrz Ideały aspiracyjne i deontologiczne powinności

A Code of Professional Ethics for Interior Architects – a Tentative Proposal Aspirational Ideals and Deontological Obligations

Abstract: The article presents two versions of a proposal of a code of professional of ethics for interior architects. The code’s articles reflect both ethical obligations as well as broadly understood aspirational ideals. The two versions of the code emphasize respectively the deontological dimension of professional ethics and the architect’s aspirations. Monika Małek-Orłowska discusses the theoretical assumptions of the proposed code and the methods used in its development. She also addresses the key problems related to its form and content.

Keywords: professional ethics, aspirational ethics, code of ethics, interior architecture

Wstęp

Zawód architekta wnętrz jest zawodem o wysokim stopniu specjalizacji, a jednocześnie status formalnoprawny tego zawodu pozostaje niedookreślony. Z jednej strony wiele uczelni w Polsce oferuje kształcenie na kierunku architektura wnętrz, z drugiej zaś brak formalnych ram zakresu działań, kompetencji i zobowiązań zawodowych. O ile przyszli architekci, urbaniści

bądź inżynierowie budownictwa wiedzą o istnieniu etyki zawodowej w jej kodeksowym wymiarze¹, o tyle studenci architektury wnętrz muszą przyjąć do wiadomości, że wykładana im etyka zawodowa nie została dotychczas wystarczająco dopracowana.

W niniejszym tekście przedstawiono propozycję kodeksu etyki zawodowej architekta wnętrz stworzoną na podstawie autorskiego projektu zrealizowanego w ramach zajęć dydaktycznych².

Założenia teoretyczne kodeksu etyki zawodowej architekta wnętrz

Kodeks etyki zawodowej architekta wnętrz a prawne i etyczne standardy zawodu

Każdy kodeks etyki zawodowej wywodzi się z autentycznych zobowiązań moralnych istniejących pozakodeksowo. Skodyfikowanie obowiązków etycznych pozwala wypracować specyficzne reguły wykonywania danego zawodu³, stanowi też wyznacznik stopnia jego profesjonalizacji⁴. Próbę

---

¹ Por. *Kodeks etyki zawodowej architektów*. Załącznik do Uchwały 01 III Sprawozdawczego Krajowego Zjazdu Izby Architektów podjętej w dniu 18 czerwca 2005 r. Pobrano z: <http://www.izbaarchitektow.pl/pokaz.php?id=194> [12.06.2021]; oraz: *Kodeks zasad etyki zawodowej członków Polskiej Izby Inżynierów Budownictwa poprawiony i uzupełniony przez XII Krajowy Zjazd PIIB 28–29 czerwca 2013 r.* Pobrano z: https://pdl.piib.org.pl/pliki/dokumenty_tekstowe/kodeks_zasad_etyki_zawodowej_czlonkow_PIIB.pdf [12.06.2021].

² Tekst jest efektem autorskiego projektu realizowanego w ramach zajęć z etyki zawodowej i inżynierskiej ze studentami kierunków: architektura wnętrz, architektura i urbanistyka oraz budownictwo na Politechnice Wrocławskiej i w Wyższej Szkole Humanistycznej we Wrocławiu. Zajęcia dydaktyczne odbywały się w latach 2015–2020.

³ Por. I. Lazari-Pawłowska: *Etyka zawodowa bez kodeksu*. „Etyka” 1994, T. 27, s. 179. <https://doi.org/10.14394/etyka.1115>; także: W. Mysłek: *Etyka zawodowa. Uwarunkowania, konteksty, zastosowania*. Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Informatyki i Ekonomii TWP, Olsztyn 2010, s. 96–112. O problemie profesjonalizacji zawodu zob.: M. Pyka: *Między normami a działaniem. Praktyczny charakter etyki inżynierskiej*. „Diametros” 2010, nr 25, s. 68. <https://doi.org/10.13153/diam.25.2010.404>.

⁴ Michał Reduta wśród sześciu najczęściej powtarzających się kryteriów uznawania zawodu za utrwaloną profesję wymienia utworzenie samorządu zawodowego oraz sformułowanie kodeksu etycznego postępowania. Por. M. Reduta: *Zawód, profesja i kultura pro-*

zidentyfikowania zobowiązań zawodowych architekta wnętrz podjęło założone w kwietniu 2018 roku Stowarzyszenie Architektów Wnętrz (SAW) z siedzibą w Warszawie. Stowarzyszenie przedstawia standardy pracy architektów wnętrz (12 Standardów SAW⁵), stanowiące wyznaczniki sposobu działania zrzeszonych w nim pracowni, ich profesjonalizmu, wymagań i oczekiwań. Można sądzić, że członkowie założyciele SAW mają najlepsze intencje i doceniają wagę etyki zawodowej w budowaniu prestiżu i rozpoznawalności zawodu⁶, merytoryczne standardy sposobu jego wykonywania nie są jednak tożsame z etycznymi standardami, a brak odniesienia do spójnego zestawu zasad powoduje, że nie mogą służyć za kompletną podstawę obowiązków etycznych. Bez względu na to, czy przyjmiemy tezę o odrębności etyki zawodowej od moralności ogólnej, jak robi to Alan Gewirth⁷, czy tezę, że moralność zawodowa jest złożonym przejawem moralności powszechnej, jak twierdzi Judith A. Andre⁸, treść zasad etycznych wykonywania danego zawodu będzie wykraczać poza techniczne wskazówki sposobów jego wykonywania.

Zamysłowi pracy nad kodeksem architekta wnętrz towarzyszyły dwa założenia wstępne, ważne zarówno w fazie przygotowawczej, nieobejmującej jeszcze formułowania konkretnych zapisów, jak i w fazie realizacyjnej, poświęconej namysłowi nad konstruowaniem treści projektowanego kodeksu.

Po pierwsze, przyjęto, że kodeks etyczny dla wykonujących określoną profesję nie powstaje w normatywnej próżni, lecz uwzględnia zasady przewidziane przez prawo i ogólnie pojętą etykę. Najistotniejszymi zbiorami unormowań, do których się odwoływano (czyli materialną⁹ podstawą prawną), są: prawo budowlane¹⁰ oraz przepisy o planowaniu i zagospodarowaniu

fesjonalna. „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2015, nr 2 (74), s. 104. <http://doi.org/10.15290/ose.2015.02.74.07>.

⁵ Zob. *Standardy SAW*. Stowarzyszenie Architektów Wnętrz. <https://saw.org.pl/standardy/> [dostęp: 30.01.2021].

⁶ Jeden ze standardów (punkt 12) głosi: „Celem nadrzędnym dla członka SAW jest człowiek i tworzona dla niego jakościowa przestrzeń”. Zob. *Standardy SAW...* Dowodzi to, że członkowie SAW zdają sobie sprawę z wagi obowiązków etycznych, jakie ciążą na osobach wykonujących zawód architekta wnętrz.

⁷ A. Gewirth: *Etyka zawodowa: teza o jej odrębności*. Tłum. W. Galewicz. W: *Moralność i profesjonalizm. Spór o pozycję etyk zawodowych*. Red. W. Galewicz. Universitas, Kraków 2010, s. 181–206.

⁸ J.A. Andre: *Moralność ról jako złożony przypadek zwyczajnej moralności*. Tłum. M. Strąkow. W: *Moralność i profesjonalizm...*, s. 207–222.

⁹ Należy nadmienić, że formalnoprawnej podstawy tworzenia kodeksu architektów wnętrz obecnie nie ma, można jednak przewidywać, że jeśli w ramach procesu profesjonalizacji tego zawodu powstanie krajowy samorząd, sformułowany zostanie postulat utworzenia kodeksu etyki obowiązującego tę grupę zawodową.

¹⁰ Zob. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane. Dz.U. 1994, nr 89, poz. 401, z późn. zm. Ujednolicony tekst ustawy: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19940890414/U/D19940414Lj.pdf> [dostęp: 12.06.2021].

przestrzennym¹¹; wzięto też pod uwagę niektóre unormowania w zakresie prawa o ochronie środowiska¹², mając zaś na uwadze, że praca architekta wnętrz jest ze swojej natury działaniem twórczym, uwzględniono regulacje dotyczące prawa autorskiego i prawa własności intelektualnej¹³.

Po drugie, założono, że zawód architekta wnętrz, choć zasady jego wykonywania są nieuregulowane, jest pokrewny zawodowi architekta, mającemu uregulowany status, a także odrębny kodeks etyczny sformułowany zgodnie z wytycznymi Rady Architektów Europy¹⁴. Aby jednak zbyt nie zawęzić możliwości porównań, wzięto pod uwagę jeszcze inną profesję bezpośrednio związaną z tworzeniem środowiska zbudowanego, czyli inżynierów budownictwa¹⁵. Decyzja ta miała sprzyjać spójności rozważań, bo o ile wymienione dwie grupy zawodowe mają odrębne kodeksy etyczne, o tyle przepisy prawa budowlanego, planowania przestrzennego oraz ochrony środowiska to wspólny dla tych grup układ odniesienia. Wybór zawodów architekta i inżyniera budownictwa do porównania z zawodem architekta wnętrz ma swoje umocowanie także w uzasadnieniu formalnoprawnym. Kodeksy etyki zawodowej tych dwóch grup – stanowiące punkt wyjścia propozycji kodeksu architekta wnętrz – oparte są na ustawie o samorządach zawodowych architekta i inżynierów budownictwa, która w art. 8 pkt 3 stanowi, że do zadań tych samorządów należy „ustalanie zasad etyki zawodowej i nadzór nad jej przestrzeganiem”¹⁶.

---

¹¹ Zob. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Dz.U. 2003, nr 80, poz. 717, z późn. zm. Ujednolicony tekst ustawy: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20030800717/U/D20030717Lj.pdf> [dostęp: 12.06.2021].

¹² Zob. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo o ochronie środowiska. Dz.U. 2001, nr 62, poz. 627, z późn. zm. Ujednolicony tekst ustawy: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20010620627/U/D20010627Lj.pdf> [dostęp: 12.06.2021].

¹³ Zob. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Dz.U. 1994, nr 24, poz. 83, z późn. zm. Ujednolicony tekst ustawy: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19940240083/U/D19940083Lj.pdf> [dostęp: 12.06.2021].

¹⁴ Por. *European Deontological Code for Providers of Architectural Services*. Revision of April 2016. Approved on 22nd April 2016. Originally adopted by the General Assembly of the ACE on the 19 November 2005. Pobrano z: https://www.ace-cae.eu/uploads/tx_jidocumentsview/Deont-code_2016.pdf [15.06.2021].

¹⁵ Stąd podstawowymi dla realizowanego projektu etycznymi kodeksami branżowymi były: *Kodeks etyki zawodowej architektów* oraz *Kodeks zasad etyki zawodowej członków Polskiej Izby Inżynierów Budownictwa*.

¹⁶ Zob. Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o samorządach zawodowych architektów oraz inżynierów budownictwa. Dz.U. 2001, nr 5, poz. 42, z późn. zm. Ujednolicony tekst ustawy: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20010050042/U/D20010042Lj.pdf> [dostęp: 13.06.2021].

Rola etyki prewencyjnej i etyki aspiracji

Kolejnym założeniem z zakresu teorii etyki i prawa decydującym o treści, ale też formie kodeksu było to, że należy w nim ująć nie tylko obowiązki, lecz przede wszystkim aspiracje architektów wnętrz¹⁷. Kodeks w zaproponowanej formie odzwierciedla zatem zarówno moralność obowiązku, jak i moralność dążeń (aspiracji). Supererogacyjny wymiar zapisów, o którym pisze Andrzej M. Kaniowski, nie tylko został w kodeksie uwzględniony, lecz stanowi jego istotną część¹⁸. Zapisy kodeksu odzwierciedlają też założenie, że wąsko pojęta etyka obowiązku, nazywana też w literaturze etyką prewencyjną¹⁹, wyznacza standardy minimum, tj. takie, które są warunkiem koniecznym poprawnego wypełnienia zawodowych zobowiązań (na przykład dbałość, aby proponowane rozwiązanie w zakresie architektury wnętrz nie zagrażało zdrowiu i życiu użytkownika, jest standardem minimalnym). Koncepcja minimalnie pojętych zobowiązań zawodowych nie definiuje jednak w pełni zawodu architekta wnętrz. Aby znaleźć przestrzeń na społeczną misję, którą wykonawcy tego zawodu mogliby realizować, należy odwołać się do aspiracyjnych ideałów zawodu odzwierciedlonych w zidentyfikowanych jego ogólnych celach. Aspiracje te pełnią rolę etycz-

---

¹⁷ Por. L.L. Fuller: *Moralność prawa*. Przeł. S. Amsterdamski. Słowem wstępnym opatrzył A. Łopatka. Wprowadzenie A. Podgórecki. Red. nauk. J. Kurczewski. Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1978, s. 35–40. Fuller wprowadził do literatury przedmiotu określenia „moralność obowiązku” i „moralność dążeń” (ang. *morality of duty*, *morality of aspiration*), przyznaje jednak, że samo rozróżnienie na dwa typy moralności było znane dużo wcześniej. Objaśniając tę koncepcję, Roman Tokarczyk wskazuje, że źródeł tego rozróżnienia Fuller dopatruje się w „starożytnej filozofii greckiej, którą przenikała zwłaszcza moralność aspiracji pojmowana w sensie pragnienia osiągnięcia przyjemnego życia, doskonałości umysłowej i fizycznej oraz możliwości pełnej realizacji zdolności ludzkich”. R. Tokarczyk: *Relacje moralności i prawa w doktrynie Lona L. Fullera*. „Etyka” 1977, T. 15, s. 77. <https://doi.org/10.14394/etyka.300>.

¹⁸ A.M. Kaniowski: *Supererogacja. Zagubiony wymiar etyki. Czyny chwalebne w etykach uniwersalistycznych*. Oficyna Naukowa, Warszawa 1999, zwłaszcza s. 3–17 i 414–424. Warto zaznaczyć, że autor wskazuje na etykę dyskursu jako teorię i praktykę współcześnie najbardziej odpowiednią do rozstrzygania o powinnościach. Teza ta jest poddawana krytyce przez zwolenników etyki deontologicznej wywiedzionej z kantowskiej uniwersalnej racjonalności. Por. np. E. Tugendhat: *Wykłady o etyce*. Przeł. J. Sidorek. Oficyna Naukowa, Warszawa 2004, s. 169–184. W przypadku dookreślenia kodeksu etyki zawodowej przyjęcie metod etyki dyskursu oznacza jednak akceptację założeń etyki deontologicznej. Anna Malitowska (*Etyka usług profesjonalnych*. Oficyna Wydawnicza Epigram, Bydgoszcz 2014) stawia tezę, że właśnie etyka dyskursu odzwierciedla charakter i istotę etyki usług profesjonalnych.

¹⁹ Np. Ch.E. Harris, M.S. Pritchard, M.J. Rabins: *Engineering Ethics. Concepts and Cases*. 4th ed. Cengage Learning, Wadsworth 2009, s. XIV–XV, 12–15.

nego standardu maksimum, o którego przestrzeganie warto zadbać, trzeba jednak zdawać sobie sprawę, że nie zawsze będzie to łatwe do spełnienia, a czasem w konkretnej sytuacji wręcz niemożliwe. Przykładem zobowiązań z obszaru etyki aspiracji jest krzewienie w społeczeństwie świadomości estetycznej i kształtowanie wzorców dobrej praktyki w tym zakresie.

Niektóre z zasad przyjętych w kodeksie mają status niedookreślony lub ambiwalentny, sytuują się na granicy etyki obowiązku i etyki aspiracji, na przykład zasada inkluzji, wedle której w projektach użyteczności publicznej lub dostępnych dla zróżnicowanej grupy należy uwzględniać specyficzne potrzeby użytkowników – w tym osób z niepełnosprawnościami, dzieci, osób w podeszłym wieku. Standardem minimum jest tutaj samo przyjęcie tej zasady, które stanowi gwarancję uwzględnienia tych potrzeb.

Identyfikacja adresatów obowiązków etycznych została przeprowadzona ze szczególnym uwzględnieniem analizy kodeksów etycznych architektów i inżynierów budownictwa²⁰ oraz analizy literatury²¹. Zidentyfikowano cztery grupy adresatów zobowiązań etycznych: 1) zleceniodawcy, 2) użytkownicy, 3) społeczeństwo i środowisko naturalne oraz 4) architekci wnętrz. Chociaż w pracy nad projektowaniem wnętrz najczęściej mamy do czynienia z sytuacją, gdy zlecający jest także użytkownikiem projektowanego wnętrza, kodeks rozróżnia te dwie role, gdyż mogą to być – szczególnie w przypadku bardziej rozbudowanych zleceń (na przykład firma deweloperska jako zlecający, ale już nie bezpośredni użytkownik projektowanej przestrzeni) – role rozłączne.

Funkcja kodeksu etyki zawodowej

Podczas prac nad przygotowaniem kodeksu etyki zawodowej należy zadać sobie pytanie, jakie powinien on spełniać funkcje. Istnieją różne typologie funkcji kodeksów etyki²²; w tym artykule rozważania nad funkcjami kodek-

---

²⁰ Por. *Kodeks etyki zawodowej architektów...; Kodeks zasad etyki zawodowej członków Polskiej Izby Inżynierów Budownictwa...*

²¹ Por. np. M. Małek: *Odpowiedzialność inżyniera wobec społeczeństwa w świetle struktury etycznych kodeksów zawodowych*. W: *Etyka i technika. Etyczne, społeczne i edukacyjne aspekty działalności inżynierskiej*. Red. M. Małek, E. Mazurek, K. Serafin. Studium Nauk Humanistycznych i Społecznych Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2014, s. 78–79.

²² Typologie te, nie poddawane tu szczegółowej analizie, są powiązane z funkcjami etyki zawodowej. Por. np. funkcje etyki zawodowej wymienione przez Mieczysława Michalika (M. Michalik: *Społeczne przesłanki, swoistość i funkcje etyki*. W: *Etyka zawodowa*. Red. A. Sarapata. Książka i Wiedza, Warszawa 1971, s. 25–29): regulacyjna, identyfikacyjna, przewencyjna, edukacyjna, ideowa. Podobnie skonstruowaną typologię funkcji

su etyki będą oparte na poglądzie wyrażonym przez Iję Lazari-Pawłowską: „Etykę zawodową, czyli owe kodeksy lub jakieś ich fragmenty, opracowuje się zazwyczaj z myślą o korygowaniu stanu rzeczywistego, o podciąganiu go do wskazanego wzorca; pragnie się, aby formułowane normy zinternalizowały się w grupie adresatów i aby znalazło to odbicie w sferze ich postępowania”²³. Z punktu widzenia struktury treści w kodeksie można zidentyfikować warstwę normatywną i warstwę opisową (deskryptywną); normatywna jest wyrażona językiem powinności²⁴ i zawiera zestaw norm etycznych wyznaczających zawodowe powinności architektów wnętrz; w warstwie deskryptywnej natomiast zamieszczona jest ogólna charakterystyka zawodu, a także objaśnienia, wskazówki, przykłady, w jaki sposób realizować zawodowe powinności. Wyznaczenie w proponowanym kodeksie etyki architektów wnętrz zakresu ich powinności realizuje warstwę normatywną, a opisy, objaśnienia i przykłady to warstwa informacyjna – informacje i opisy kierowane są zarówno do tych, którzy poszukują odpowiedzi na pytanie, jak wypełniać etyczne zobowiązania zawodowe, jak i do tych, którzy chcą wiedzieć, czego mogą wymagać jako klienci architekta wnętrz.

W toku tworzenia propozycji kodeksu za pewnego rodzaju aksjologiczny wzór – choć już nie w zakresie samej konstrukcji treści – przyjęto kodeks etyczny inżynierów, zaproponowany przez José Félix Lozano²⁵. Autor ten zakłada, że kompletny i spójny kodeks etyki zawodowej powinien oprócz funkcji regulacyjnej spełniać funkcję ideową oraz edukacyjną. Proponuje podejście integralne, oparte na wartościach. Twierdzi, że należy dążyć do realizacji wartości, nie tylko do literalnego wypełnienia normy. Kodeksy powinny więc wskazywać porządek aksjologiczny, a nie skupiać się wyłącznie na egzekwowaniu norm. Według Lozano ujęcie wartości w kodeksie wzmacnia dobrowolność jego adresatów w realizowaniu etycznych standardów, daje konieczną wolność w wypełnianiu zawodowej misji, a także pozwala unikać formułowania norm, których nie sposób wyegzekwować w stosunku do profesjonalistów wykonujących zawody nieuregulowane²⁶. Należy dodać, że sformułowana przez Lozano propozycja kodeksu kierowana

---

etyki zawodowej przywołuje Katarzyna Filutowska w popularnym podręczniku *Etyka zawodowa* (Wyższa Szkoła Cła i Logistyki, Warszawa 2009, s. 95–96).

²³ I. Lazari-Pawłowska: *Etyki zawodowe jako role społeczne*. W: Eadem: *Etyka. Pisma wybrane*. Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków 1992, s. 84.

²⁴ Nie oznacza to, że w tekście powtarzane są słowa „powinien” lub „należy”. W aktach normatywnych nakaz lub powinność mogą być wyrażane także poprzez opisowe zdanie oznajmujące, na przykład: „architekt wykonuje swoją pracę zgodnie z obowiązującą wiedzą”.

²⁵ J.F. Lozano: *Developing an Ethical Code for Engineers: The Discursive Approach*. „Science and Engineering Ethics” 2006, vol. 12, s. 254–256. <https://doi.org/10.1007/s11948-006-0024-9>.

²⁶ Ibidem, s. 249.

jest do inżynierów różnych branż i specjalności, stąd nie ma w nim miejsca na szczegółowe normy.

Specjalizacja architektów wewnątrz jest stosunkowo jasno określona i – w porównaniu ze specjalizacją szeroko ujętej grupy inżynierów – raczej wąska. Dlatego proponowany kodeks architekta wewnątrz odwołuje się zarówno do ogólnie pojętych wartości, jak i do bardziej szczegółowych norm. Przyjęto – w pewnym stopniu za koncepcją Lozano – że kodeks ma pełnić przede wszystkim cztery funkcje: identyfikacyjną (tj. identyfikować zawodowe powinności), regulacyjną (tj. określać standardy i normy postępowania w relacjach międzyludzkich), ideową (tj. wskazywać, jakie wartości realizowane są w pracy zawodowej architekta wewnątrz), a także edukacyjną (związaną z kształtowaniem świadomości społecznej i mającą istotne znaczenie dla dobra publicznego).

Metody zastosowane w procesie tworzenia kodeksu

W objaśnianiu sposobu tworzenia kodeksu etyki zawodowej architekta wewnątrz konieczne jest powołanie się na jedną teorię i powiązaną z nią metodologię, na przykład – jak Lozano – na etykę dyskursu i hermeneutykę krytyczną²⁷. Przyjęło się, że etyka zawodowa – ze względu na to, że w jej ramach identyfikuje się obowiązki moralne – ma wymiar deontologiczny, w literaturze coraz częściej jednak wspomina się o dyskursywnym²⁸ i partycypacyjnym charakterze etyk zawodowych.

W trakcie tworzenia kodeksu zastosowano różne metody. W pierwszej części pracy, zanim przystąpiono do formułowania propozycji treści kodeksu,

²⁷ Należy nadmienić, że teorie te Lozano wymienia na wstępie jako swego rodzaju ideowy sztyld, w swoim artykule jednak wskazuje głównie metody odwołujące się konkretnie do partycypacji, dialogu i refleksyjności.

²⁸ Dyskursywne podejście do badania etyki i etosu zawodu architekta przyjęli na przykład Laurie Cohen, Adrian Wilkinson, John Arnold i Rachael Finn (L. Cohen et al.: *„Remember, I'm the Bloody Architect!”*. *Architects, Organizations and Discourses of Profession*. „Work, Employment and Society” 2005, vol. 19 (4), s. 775–796. <https://doi.org/10.1177/0950017005058065>). Ich artykuł stanowi podsumowanie opartego na analizie dyskursu badania przeprowadzonego w Wielkiej Brytanii z udziałem 42 architektów, a dotyczącego obszaru i zakresu obowiązków zawodowych i powiązanych z nimi modeli wartości. W opinii autorów wnioski wyciągnięte z badania można zastosować także do innych, nawet całkiem odrębnych profesji (ibidem, s. 793). O dyskursywnym charakterze etyk zawodowych pisze też Anna Malitowska; zwraca uwagę na to, że idąc za rozróżnieniem William Klaasa Frankeny, etykę dyskursu należy traktować jako deontologiczną (zob. deontologizm reguły). Zob. A. Malitowska: *Etyka usług profesjonalnych...*, s. 196.

opierano się głównie na badaniach literaturowych autorki oraz – przeprowadzanej w ramach zajęć dydaktycznych ze studentami – analizie tekstów źródłowych.

W pracy nad tekstami źródłowymi²⁹ – w ich analizie, interpretacji oraz analizach porównawczych – korzystano z ogólnie uznanych zasad i metod interpretacji tekstów źródłowych³⁰. Nie odwoływano się do teorii prawa, w której omówione są zasady wykładni tekstów normatywnych, gdyż proponowany kodeks etyki zawodowej jako przedsięwzięcie wyłącznie badawcze nie spełnia formalnych wymogów prawa stanowionego ani pod względem procedur ustanawiania, ani pod względem sposobu egzekwowania³¹. Z metodologicznego punktu widzenia dokonywane w taki sposób interpretacje można za Buksińskim nazwać badawczymi zamykającymi, skupionymi głównie wokół znaczeń semantycznych³².

Podczas tworzenia tekstu kodeksu wykorzystano z metod typów heurystycznego (na przykład burza mózgów, metody scenariuszowe, dyskusja tematyczna) i partycypacyjnego³³ (założono, że warto włączyć do prac nad tworzeniem kodeksu nie tylko architektów wnętrz, lecz także – w jakimś stopniu – opinię publiczną).

---

²⁹ Rolę tekstów źródłowych pełniły kodeksy etyki zawodowej zawodów pokrewnych, ale też teksty ze stron internetowych profesjonalnych architektów wnętrz oferujących usługi klientom.

³⁰ T. Buksiński: *Interpretacja źródeł historycznych pisanych*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa–Poznań 1992; Idem: *Zasady i metody interpretacji tekstów źródłowych*. UAM, Poznań 1991.

³¹ Henryk Izdebski wskazuje, że w świetle polskiego stanu prawnego i orzecznictwa częścią systemu prawnego stają się jedynie kodeksy wydane na podstawie przepisów ustawy, pozostałe natomiast mieszczą się w przedziale „pełnego dualizmu, tj. zakładania równoległego występowania norm prawnych i deontologicznych”. H. Izdebski: *Kodyfikacja etyki w służbie publicznej – doświadczenia Kodeksu Etyki Służby Cywilnej*. „Diametros” 2010, nr 25, s. 22. <https://doi.org/10.13153/diam.25.2010.401>. Podkreśla, że normy etyki zawodowej traktowane są jako swego rodzaju „miękkie prawo”, przeciwstawiane tradycyjnemu „twardemu prawu”, przy czym to pierwsze, jako „przedprawo”, może stanowić wstępny etap jurydykacji i prowadzić do unormowania w kierunku „prawa twardego”. Ibidem, s. 22, 27.

³² T. Buksiński: *Zasady i metody interpretacji tekstów źródłowych...*, s. 22–24; Idem: *Interpretacja źródeł historycznych pisanych...*, s. 21–34.

³³ Teoretyczne omówienie metody burzy mózgów i metod scenariuszowych w: K. Michalski: *Technology assessment. Ocena technologii. Nowe wyzwania dla filozofii nauki i ogólnej metodologii nauk*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2019, s. 404–405, 444–448. Publikacja Michalskiego dotyczy problematyki oceny technologii; idea zastosowania metod partycypacyjnych do uzgadniania wspólnego stanowiska i poszukiwania społecznego konsensu ma w tej dziedzinie już bogatą tradycję i dobrze opracowaną metodologię. Jeśli zakłada się swego rodzaju dyskursywność etyki zawodowej, można w zakresie uzgadniania stanowisk czerpać z metodologicznego dorobku teorii oceny technologii.

Istotą metody partycypacyjnej jest uwzględnienie zarówno opinii zainteresowanych grup (profesjonalistów i adresatów ich usług, czyli ich klientów oraz użytkowników proponowanych przez osoby w tej grupy zawodowej rozwiązań architektonicznych), jak i zdania szeroko pojętej opinii publicznej. Ze względu na ograniczone środki na realizację projektu autorka zdecydowała się na swego rodzaju imitowanie partycypacji społecznej w ramach procesu dydaktycznego. Z punktu widzenia dydaktycznej wartości projektu było to rozwiązanie korzystne, niestety uniemożliwiło weryfikację użyteczności proponowanych kodeksów – etap dyskusji i konsultacji środowiskowych nie został dopełniony. Imitowanie metod partycypacyjnych oparto między innymi na tym, że wśród studentów uczęszczających na zajęcia były osoby zajmujące się zawodowo projektowaniem (przede wszystkim studenci studiów niestacjonarnych, studenci studiów drugiego stopnia) i takie, które nie miały żadnego doświadczenia zawodowego (studenci pierwszego semestru licencjackich studiów stacjonarnych). Studenci odgrywali – odpowiednio – role profesjonalistów, klientów oraz innych zainteresowanych grup, gdyż oprócz dyskusji przeprowadzono też gry scenariuszowe i warsztaty³⁴.

Przedmiotowy i podmiotowy zakres kodeksu

W procesie tworzenia kodeksu etycznego należy uwzględnić jego dwa poziomy: materialny i formalny. Poziom materialny dotyczy zawartości treściowej, poziom formalny odnosi się do sposobu, w jaki treść zostaje ujęta, czyli formy, którą ostatecznie przyjmuje kodeks. Na każdym poziomie pojawia się szereg problemów wymagających rozstrzygnięcia. Przeprowadzenie przez autorkę warsztatowego procesu tworzenia kodeksu daje podstawę do twierdzenia, że rozwiązywanie problemów treściowych i konstrukcyjnych nie odbywa się w sposób równoległy i niezależny od siebie, ale raczej przypomina wyplatanie sieci. Konieczne jest wybranie „punktu zaczepienia”, od którego należy zacząć „wiązanie”, a następnie, utrzymując kontrolę nad nitką treściową i konstrukcyjną, odnosić się naprzemiennie do kolejnych

---

³⁴ W niniejszym tekście nie zamieszczono dokładnego opisu warsztatów, uwzględniono jednak wyniki jednej gry scenariuszowej. Zarówno dyskusje, jak i gry scenariuszowe stanowiły drugi etap projektu tworzenia kodeksu etyki zawodowej architekta wnętrz. Teorię etyczną oraz wiedzę o moralnych powinnościach zawodowych oraz zobowiązaniach prawnych studenci uzyskiwali w pierwszym etapie pracy nad kodeksem. Przyjmowane ostatecznie zapisy kodeksu nie stanowią więc wyłącznie odzwierciedlenia subiektywnych przekonań uczestników prowadzonych przez autorkę zajęć dydaktycznych.

problemów treściowych i związanych z nimi rozwiązań konstrukcyjnych; w ten sposób oba „wątki” przeplatają się³⁵. Punktem wyjścia („punktem zaczepienia”) było ustalenie tytułu kodeksu, ponieważ tytuł aktu określa jego zakres przedmiotowy (ustalenie przedmiotu regulacji) i podmiotowy (ustalenie, kogo dotyczą sformułowane normy, czyli kto ma obowiązek stosować się do danej regulacji). Już na etapie formułowania tytułu kodeksu można było dostrzec podstawową różnicę między zawodami prawnie uregulowanymi a nieuregulowanymi. W kolejnych etapach pracy nad projektem ta różnica stała się jeszcze bardziej widoczna.

Zawody prawnie uregulowane to takie, w których przypadku nie zachodzi wątpliwość, kto jest ich przedstawicielem, gdyż istnieją określone warunki formalne, które należy spełnić, aby zostać zaliczonym do grona wykonawców zawodu. Do takich zawodów należą na przykład zawody lekarza, radcy prawnego, architekta. W przypadku zawodu architekta wnętrz takiego uregulowania brak. Ponieważ istnieją kierunki studiów noszące nazwę „architektura wnętrz” i kształcące studentów w tym zakresie, można domniemywać, że osoby, które zdobyły dyplom w ramach takiego kształcenia, mają kwalifikację do wykonywania zawodu architekta wnętrz. Zakres prac, jakich może podejmować się architekt wnętrz, nie jest jednak dokładnie określony. Sama koncepcja wyglądu wnętrza może być zaprojektowana zarówno przez absolwenta architektury wnętrz, jak i przez osobę, która nazywa siebie „projektantem” czy „dekoratorem”.

W trakcie pracy nad kodeksem etyki zawodowej architekta wnętrz stało się jasne, że o ile określenie w nazwie kodeksu jego zakresu przedmiotowego nie przysparza trudności, o tyle ujęcie w samym tytule jego zakresu podmiotowego stanowi wyzwanie. Co do pierwszej kwestii uzgodniono, że dokument winien nazywać się „kodeks etyki zawodowej”. Efektem wielu dyskusji było natomiast umieszczenie w tytule jedynie określenia „architekta wnętrz”; rozwinięcie tytułu zamieszczono w krótkim wstępie do kodeksu. Decyzja o użyciu takiego określenia zawodu była powodowana względami praktycznymi – chodziło o budowanie rozpoznawalności i prestiżu zawodu architekta wnętrz. Merytorycznie wybór nazwy zawodu wspierany jest też przez fakt, że przejrzyste określone ścieżki kształcenia prowadzone są właśnie dla architektów wnętrz, nie zaś dla projektantów czy dekoratorów. Ponieważ głównym powodem tworzenia kodeksu było

---

³⁵ Metafora wyplatania sieci nie odzwierciedla ściśle przebiegu procesu tworzenia kodeksu – nie chodzi bowiem o to, że kolejne węzły są symetryczne jak w sieci, lecz o to, że problemy treściowe i konstrukcyjne są z sobą splecione, każdy punkt węzłowy przesądza o kształcie kolejnych punktów kodeksu. W przekonaniu autorki metafora ta nie jest jednak zabiegiem wyłącznie stylistycznym, lecz odzwierciedla istotę i cel procesu tworzenia przemyślanego kodeksu etyki zawodowej.

określenie standardów i zasad etycznych dla tych osób, które zawodowo trudnią się projektowaniem oraz urządzeniem wnętrz, przyjęto, że kodeks ma wyznaczać sposób postępowania przede wszystkim architektom wnętrz *sensu stricto*. Ostatecznie propozycja kodeksu przyjęła tytuł: *Kodeks etyki zawodowej architekta wnętrz*.

Rozszerzenie podmiotowego zakresu kodeksu w jego wstępie było spowodowane nieuregulowanym statusem prawnym zawodu. Przyjęto, że od wykonujących obowiązki zawodowe należy wymagać udokumentowanej wiedzy (świadczenia ukończenia studiów pierwszego lub drugiego stopnia, poddyplomowych albo certyfikowanych kursów zawodowych) jako minimum profesjonalizmu. Jednocześnie założono, że tworzone standardy nie mogą odnosić się tylko do zawężonej grupy profesjonalistów, stąd określenie, że dotyczą one „każdego zajmującego się projektowaniem wnętrz”. W trakcie warsztatów pojawiła się też kwestia rozumienia określenia „wnętrze”. Okazało się, że architekt wnętrz może wykonywać pracę nie tylko we wnętrzu budynku, że „wnętrze” bywa nazwą umowną i może określać przestrzeń w półotwartym budynku, między budynkami albo instalację ustawioną w otwartej przestrzeni. We wstępie pojawiło się więc dookreślenie „i przestrzeni publicznej”.

Zdefiniowanie modelu wypełniania zawodowych obowiązków

Podczas tworzenia kodeksu etyki architektów wnętrz jednym z istotniejszych problemów teoretycznych wymagających rozwiązania było zdefiniowanie modelu, w ramach którego architekt wypełnia swoje zobowiązania zawodowe. Relacja architekta wnętrz i jego klienta ma charakter usługowy i dwustronny (jedną stroną jest świadczący usługę architekt wnętrz, drugą – usługobiorca, klient), możemy więc schematycznie zarysować trzy modele wypełniania zobowiązań zawodowych: autorytarny, pełnej autonomii klienta oraz autonomii klienta podlegającej pewnym ograniczeniom, nazywany tutaj negocjowalnym modelem autonomii klienta. Te trzy modele odzwierciedlają modele relacji między architektem a klientem: w autorytarnej decyduje wyłącznie architekt, w modelu pełnej autonomii klienta – wyłącznie klient, natomiast w negocjowalnym modelu autonomii klienta zakłada się, że realizacja życzeń i żądań klienta podlega wspólnemu ustalaniu i uzgadnianiu.

Oczywistością jest stwierdzenie, że architekt wnętrz odgrywa rolę usługową wobec klienta. Klient składa zamówienie, architekt je realizuje. Kiedy jednak studenci zostali postawieni przed pytaniem, czy architekt musi wyko-

nać wszystko, czego klient zażąda, w odpowiedzi stworzyli listę przykładów pokazujących, że architekt może albo nawet musi odmówić spełnienia niektórych żądań. Przykłady sytuacji, w których architekt może odmówić realizacji żądania klienta, były, jak się można spodziewać, różnorodne – od takich, w których oczekiwane są rozwiązania sprzeczne z obowiązującym prawem, poprzez takie, których spełnienie może negatywnie wpływać na zdrowie użytkowników projektowanych wnętrz, aż do takich, w których oczekiwania są „tylko” w złym guście, to znaczy nie spełniają kryterium estetycznego standardu danej sytuacji. Stało się jasne, że dyskutanci są zgodni w kwestii, czy architekt wnętrz musi zawsze spełnić żądania klienta – przyznano, że nie musi. Problemem stało się natomiast sformułowanie zasad regulujących ten obszar, czyli wskazanie, kiedy architekt wnętrz nie może danej usługi wykonać w żądany przez klienta sposób, kiedy powinien wpływać na zmianę decyzji klienta, kiedy zaś – mimo dezaprobaty dla oczekiwań klienta – powinien zachować się profesjonalnie i je spełnić.

W wytyczeniu granic i sformułowaniu modelu wypełniania zobowiązań etycznych pomocna okazała się stworzona przez autorkę gra scenariuszowa. Podstawę scenariuszy stanowiły trzy typy projektów-zleceń: projekt indywidualny prywatny, projekt komercyjny (to znaczy przeznaczony do działalności biznesowej), projekt wnętrza użyteczności publicznej³⁶. Pierwszy typ projektu dotyczy wnętrz prywatnych, przede wszystkim mieszkań i domów mieszkalnych. Projekt komercyjny to projekt wnętrza mającego służyć prowadzeniu działalności biznesowej, na przykład salonu fryzjerskiego, kosmetycznego, restauracji, kawiarni. Trzeci typ projektu to projekt wnętrza służącego zaspokajaniu istotnych potrzeb społecznych (często realizacja takiego projektu jest wspierana z budżetu państwa lub samorządowego) lub skierowanego do potencjalnie nieograniczonego kręgu użytkowników; w tym typie będą się mieścić projekty nie tylko przedszkoli, szkół, gabinetów lekarskich, lecz także urzędów i poczekalni dworcowych, a nawet wnętrz wagonów kolejowych.

Pominięty zostanie w tym artykule opis przebiegu samej gry, podany będzie jedynie jej rezultat, czyli wskazanie pożądanego modelu wypełniania obowiązków zawodowych. Model autorytarny, wzorowany na paternalistycznym modelu relacji lekarz – pacjent, został odrzucony chociażby dlatego, że w modelu tym nie uwzględnia się autonomii klienta; ponieważ architekt

---

³⁶ O tych trzech typach projektów studenci zdobywają wiedzę podczas studiów. Jednocześnie te typy projektów są powiązane z trzema obszarami, w których obrębie działa architekt wnętrz: obszar indywidualnej twórczości, obszar działalności biznesowej i obszar służby publicznej. Por. L. Cohen et al.: „Remember, I'm the Bloody Architect!”, s. 782–791 (choć materiał badawczego do tej publikacji dostarczyli architekci, wyciągnięte w niej wnioski są też istotne dla architektów wnętrz).

wnętrz pełni przede wszystkim funkcję usługową, życzenia klienta są co do zasady priorytetowe. Przeciwnieństwo modelu autorytarnego, czyli model pełnej autonomii klienta, był początkowo wskazywany jako właściwy sposób ułożenia zawodowej relacji architekta wnętrz z klientem. W trakcie zajęć obejmujących gry scenariuszowe i dyskusje studenci przyznali jednak, że niemało jest sytuacji, w których życzenie klienta nie może być uwzględnione w taki sposób, w jaki zostało przez tego klienta sformułowane, albo nawet nie powinno być w ogóle zrealizowane. W efekcie zgodzono się, że dobrze skonstruowany kodeks etyki zawodowej architekta wnętrz powinien opierać się na negocjowalnym modelu autonomii klienta. Oznacza to, że zasadą jest autonomiczność żądań klienta, z zastrzeżeniem, iż w określonych sytuacjach architekt ma prawo lub wręcz obowiązek wpływać na zmianę tych żądań, negocjować je lub – w sytuacjach wyjątkowych – odmówić ich spełnienia. Zakres negocjowalności powiązany został z typami projektów-zleceń. W realizacji projektów wnętrz prywatnych oczekiwania klienta są dla architekta wnętrz priorytetowe, jedyne ograniczenia wynikają z przepisów prawa oraz bezpieczeństwa użytkownika; nie ma konieczności korygowania kwestii z zakresu estetyki i indywidualnego gustu, można natomiast proponować dobre wzorce. W przypadku projektów wnętrz użyteczności publicznej oczekiwania klienta powinny być negocjowalne z myślą o szeroko pojętej kategorii dobra wspólnego; będzie to oznaczać przede wszystkim troskę architekta o zapewnienie dostępności przestrzeni dla każdego użytkownika, czyli uwzględnienie zasady inkluzji służącej ochronie interesów oraz spełnieniu potrzeb osób i grup napotykalających obiektywne przeszkody w użytkowaniu architektury. Za dobro wspólne należy uznać też kultywowanie w społeczeństwie wrażliwości estetycznej oraz upowszechnianie dobrych wzorców w tym zakresie. Kwestia zasad regulujących projektowanie wnętrz mających służyć prywatnej działalności komercyjnej jest bardziej złożona, ponieważ z jednej strony są one przeznaczone dla teoretycznie nieograniczonej liczby użytkowników, a jednocześnie nie są *stricte* wnętrzami użyteczności publicznej. W kodeksie zaproponowano kompromisowe rozwiązanie dotyczące projektowania tej grupy obiektów, w którym oprócz ograniczeń wynikających z treści obowiązujących przepisów prawa oraz konieczności zapewnienia bezpieczeństwa użytkownikom wskazano na cel funkcjonowania projektowanego wnętrza, czyli jego profesjonalny charakter. Przyjęto, że powinnością architekta wnętrz jest wskazywanie takich rozwiązań, które będą wzmacniały profesjonalną użyteczność projektowanej przestrzeni, sprzeciwianie się zaś tym, które mogą niekorzystnie wpłynąć na wizerunek firmy³⁷.

³⁷ Interesujący przykład przypadku do rozwiązania zaproponowała studentka Tatiana Kokot: właściciel przedsiębiorstwa produkującego armaturę łazienkową sugeruje architektowi, aby siedziska i oparcia krzeseł sali konferencyjnej miały nadruki imitujące muszle

Przyjęty model wykonywania obowiązków zawodowych architekta wnętrz pozwala w pewnym stopniu na elastyczną i sytuacyjną interpretację zawodowych powinności. Przykładowo, zapisana w propozycji kodeksu „lojalność rozumiana jako działanie w najlepiej pojętym interesie klienta” pozwala na poszerzanie lub zawężanie zakresu negocjowalności oczekiwań klienta w zależności od tego, czy przyjęte zlecenie należy do kategorii projektów prywatnych, komercyjnych czy wnętrz użyteczności publicznej.

Propozycja kodeksu etyki zawodowej: dwa warianty

Strukturę kodeksu etycznego można formułować przynajmniej na dwa sposoby: zobowiązania moralne mogą być zogniskowane wokół grup ich adresatów (na przykład zobowiązania wobec zleceniodawcy, wobec społeczeństwa, wobec zawodu³⁸) lub wokół zidentyfikowanych i nazwanych wartości (przykładowo profesjonalizmu, rzetelności, uczciwości). Wokół wartości pierwotnie skonstruowany został Kodeks Amerykańskiego Towarzystwa Inżynierów Budowlanych³⁹ oraz kodeks etyczny inżynierów (zaproponowany przez Lozano)⁴⁰. Należy podkreślić, że wartości, zobowiązania moralne oraz

---

kłozetowe. Według klienta ma to być jednocześnie nawiązanie do produkowanych przez firmę przedmiotów, jak i zabawny żart rozluźniający atmosferę zebrań pracowniczych i konferencji. To przykład rozwiązania pozornie nieproblematicznego i dotyczącego wyłącznie „dekoracji” wnętrza. Jednak z biznesowego (a także – jak zauważyli studenci – estetycznego) punktu widzenia nie jest to dobry pomysł, ponieważ nie każdy odbierze go jako żart. Pracownicy firmy, siedząc na takich krzesłach podczas zebrań, mogą odczuwać dyskomfort, natomiast potencjalni klienci i goście mogą się poczuć obrażeni. Konkluzja grupy była jednoznaczna: chociaż projekt nie łamie zasad etycznych ani prawnych, to jego estetyczny „zgrzyt” powoduje, że architekt powinien odradzać zastosowanie tego elementu dekoracyjnego, a w zamian proponować inne nawiązania do produktów przedsiębiorstwa.

³⁸ Zob. *Kodeks zasad etyki zawodowej członków Polskiej Izby Inżynierów Budownictwa...*

³⁹ Taka wersja kodeksu Amerykańskiego Towarzystwa Inżynierów Budowlanych (American Society of Civil Engineers; ASCE) obowiązywała do 26 października 2020 roku, kiedy to została zmieniona na wersję zogniskowaną wokół adresatów obowiązków etycznych. Por. Kodeks Amerykańskiego Towarzystwa Inżynierów Budowlanych – American Society of Civil Engineers: *Code of Ethics*. <https://www.asce.org/code-of-ethics/> [dostęp: 20.06.2021]; poprzednio obowiązująca wersja jest dostępna na stronie: https://www.asce.org/uploadedFiles/About_ASCE/Ethics/Content_Pieces/Code-of-Ethics-July-2017.pdf [dostęp: 20.06.2021].

⁴⁰ J.F. Lozano: *Developing an Ethical Code for Engineers...*, s. 254–256.

adresaci zobowiązań są pewnego rodzaju stałymi i występują w strukturze każdego kodeksu etyki. Tym, co różnicuje kodeksy, jest forma, jaką one przyjmują, czyli sposób wyrażenia w nich wartości i zobowiązań moralnych oraz adresatów zobowiązań. Aby pokazać, w jaki sposób struktura kodeksu może wpływać na jego ogólny wydźwięk, sformułowano dwie – w założeniu równoważne pod względem treści – wersje kodeksu etyki zawodowej architekta wnętrz.

Kodeks etyki zawodowej architekta wnętrz

Wariant zogniskowany wokół adresatów zobowiązań etycznych

Kodeks wyznacza standardy etyczne dla profesji architekta i projektanta wnętrz. Z uwzględnieniem standardów międzynarodowych określa obowiązki zleceniodawców, użytkowników, społeczeństwa i środowiska naturalnego oraz wykonawców zawodu architekta wnętrz. Kierowany jest do projektantów i architektów wnętrz mających udokumentowaną wiedzę, a także każdego zajmującego się projektowaniem wnętrz i przestrzeni publicznej.

I. Zobowiązania ogólne.

Ogólnym celem i zobowiązaniem architektów wnętrz jest:

- a) udoskonalanie i wzbogacanie warunków życia ludzi;
- b) zaspokajanie bieżących potrzeb społecznych w zakresie kształtowania przestrzeni;
- c) poszanowanie środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego;
- d) kształtowanie świadomości estetycznej w społeczeństwie poprzez funkcjonalne i efektywne kreowanie przestrzeni.

Architekci wnętrz w swojej działalności kierują się zasadą uczciwości zawodowej i osobistej.

II. Zobowiązania wobec społeczeństwa i środowiska naturalnego.

1. Poprawa jakości życia jednostki i społeczeństwa rozumiana jako:

- a) dążenie do podniesienia jakości życia, z zachowaniem zasad bezpieczeństwa, standardów pracy, a przede wszystkim bez narażania zdrowia i życia ludzi;
- b) projektowanie przestrzeni w zgodzie z zasadami ergonomii, z uwzględnieniem potrzeb zróżnicowanego społeczeństwa i z dbałością o tych użytkowników, którzy mają specyficzne potrzeby lub wymagają szczególnego traktowania.

2. Działanie w zgodzie z ekologią:

- a) projektowanie oparte na świadomości wpływu na środowisko i dbałości o ekosystem;
  - b) wykorzystywanie surowców, które w najmniejszym stopniu obciążają środowisko, w tym surowców z recyklingu.
3. Niezależność i bezstronność w wykonywaniu obowiązków zawodowych, bez faworyzowania określonych poglądów politycznych, przekonań religijnych i konkretnych stylów życia. Nie należy dyskryminować jednostek ani grup społecznych ze względu na ich przekonania lub cechy.
4. Ochrona dziedzictwa kulturowego, w szczególności dbanie o zabytki i kulturę.

III. Zobowiązania wobec zleceniodawcy i użytkownika.

Zasady i zalecenia przestrzegane przez architekta wnętrz, który dba o zaspokojenie potrzeb klienta i użytkownika wynikających z chęci użytkowania projektowanej przestrzeni:

1. Lojalność wobec zleceniodawcy i użytkownika, rozumiana jako: działanie w najlepiej pojętym interesie klienta, spersonalizowane podejście do każdego zlecenia bez względu na jego wartość i rozmiar, poszanowanie praw i potrzeb użytkownika.
2. Rzetelność w wykonywaniu obowiązków, rozumiana jako: posiadanie aktualnej wiedzy i umiejętności niezbędnych do wykonywania danego zadania, terminowość w wykonywaniu zadań, sumienna i dokładna ich realizacja; transparentna postawa wobec klienta, na przykład informowanie na bieżąco o zaistniałych problemach w realizacji projektu.
3. Profesjonalizm gwarantujący wysoki poziom usług, dobór odpowiednich i bezpiecznych materiałów, realizacja projektu zgodnie z zasadami sztuki budowlanej oraz przyjętymi założeniami budżetowymi.
4. Uczciwość przy ustalaniu zasad współpracy i realizacji projektu. Jeśli realizacja umowy może wywołać konsekwencje w postaci niezachowania zasad etyki zawodowej, których to konsekwencji nie da się uniknąć, wówczas należy zrezygnować z zawarcia umowy. Koszty przygotowania i wykonania projektu należy przedstawiać w sposób jasny i zrozumiały, honorarium powinno być adekwatne do zakresu wykonywanych prac, których koszt szacuje się zgodnie z ich wartością rynkową.
5. Poufność jest podstawą relacji z klientem; jako poufne należy traktować zarówno szczegóły umowy i współpracy, jak i wszelkie informacje dotyczące klienta, które architekt uzyskał przy okazji realizacji zlecenia. Informacji tych nie należy ujawniać osobom trzecim bez zgody klienta.

IV. Zobowiązania wobec zawodu.

Architekt wnętrz dba o utrzymywanie prestiżu i godności zawodu w szczególności poprzez:

1. Profesjonalne podejście do wykonywania obowiązków: dbanie o rozwój zawodowy i osobisty, zdobywanie kompetencji zawodowych, poszerzanie umiejętności poprzez szkolenia i praktykę, znajomość obowiązującego stanu prawnego.
2. Uczciwość w wykonywaniu obowiązków zawodowych: przestrzeganie zakazu kopiowania cudzych dzieł, tworzenie na podstawie własnej inwencji twórczej, niekorzystanie z cudzych projektów i pomysłów bez zgody ich autora. W zakresie konkurowania z innymi architektami wewnątrz należy dochowywać reguł uczciwej rywalizacji, nie dyskredytować innych firm i architektów poprzez głoszenie nieuzasadnionych ocen i opinii lub inne krzywdzące działania.
3. Niepodejmowanie działań korupcyjnych, w tym nieuczestniczenie w przetargach, w których ocena jakości prac lub poziomu zawodowego uczestników nie są kryteriami dominującymi.
4. Traktowanie z szacunkiem innych wykonawców tej profesji; zachowywanie pozytywnego nastawienia do początkujących adeptów zawodu, oferowanie im, na ile to możliwe, wsparcia poprzez dzielenie się wiedzą i doświadczeniem zawodowym.

Wariant zogniskowany wokół ideałów aspiracyjnych

(Wstęp i zobowiązania ogólne (punkt I) jak w wariantcie zogniskowanym wokół adresatów zobowiązań etycznych).

II. Szczegółowe zobowiązania etyczne i ich konkretyzacja:

1. Profesjonalizm oparty na aktualnej wiedzy, umiejętnościach i udokumentowanych kwalifikacjach zawodowych. Architekt wewnątrz stale poszerza swoją wiedzę, umiejętności i podnosi kwalifikacje zawodowe; jest zaznajomiony z obowiązującym stanem prawnym w zakresie wykonywanej pracy. Przestrzega wypracowanych standardów wykonywania zawodu: współpracuje z wykwalifikowanymi pracownikami, sporządza opisową i graficzną część projektu, realizuje projekt zgodnie z założeniami budżetowymi inwestora.
2. Rzetelność zawodowa rozumiana jako należyte wypełnianie obowiązków. Architekt wykonuje swoją pracę zgodnie z obowiązującą wiedzą i z odpowiednim zaangażowaniem, każde zlecenie traktuje z należytą starannością. Sumienność i solidność, zwłaszcza w zakresie staranności i dokładności w pracy oraz terminowości jej wykonania, jest dla architekta wewnątrz priorytetem. Architekt na bieżąco informuje klienta o ewentualnych problemach i wspólnie z nim poszukuje satysfakcjonujących rozwiązań.

3. Uczciwość zawodowa rozumiana jako działanie zgodne z etyką, w tym dotrzymywanie słowa i prawdomówność. W swoich profesjonalnych działaniach architekt wnętrz kieruje się kodeksem etyki i przepisami prawa, przestrzega zakazu kopiowania cudzych dzieł, bazuje na własnej inwencji twórczej, nie korzysta z cudzych projektów i pomysłów bez zgody ich autora. Koszty stworzenia i realizacji projektu przedstawia w sposób jasny i zrozumiały dla klienta, ustala honorarium adekwatne do zakresu wykonywanych prac w odniesieniu do ich wartości rynkowej.
4. Lojalność w stosunku do klienta rozumiana jako działania w najlepiej pojętym interesie klienta oraz spersonalizowane podejście do każdego zlecenia, bez względu na jego wartość i rozmiar. Architekt traktuje sprawy klienta jako poufne, nie ujawnia bez zgody klienta osobom trzecim ustaleń między nim a klientem, a także informacji uzyskanych przy okazji wykonywania zlecenia. W swojej pracy architekt wnętrz kieruje się dobrem klienta, zaspokaja, na ile to możliwe i zgodne z prawem, potrzeby i wymagania klienta. Wszelkie zmiany w projekcie i budżecie konsultuje z klientem, informuje go na bieżąco o zaistniałych problemach i nietypowych sytuacjach.
5. Niezależność i bezstronność w wykonywaniu obowiązków zawodowych, bez faworyzowania określonych poglądów politycznych, przekonań religijnych i konkretnych stylów życia (nie należy dyskryminować jednostek ani grup społecznych ze względu na ich przekonania lub cechy).
6. Troska o jakość życia ludzi i stan środowiska naturalnego. Architekt wnętrz jest świadomy, iż ciąży na nim obowiązek rozwijania społecznych i estetycznych standardów projektowania, i zobowiązuje się go realizować. W szczególności dotyczy to zapewnienia bezpieczeństwa projektowanej przestrzeni i jej użytkowników – proponowane rozwiązania nie powinny wpływać negatywnie na zdrowie i samopoczucie mających z nimi styczność ludzi. Architekt wnętrz respektuje prawa osób z niepełnosprawnościami oraz użytkowników architektury mających specyficzne potrzeby w zakresie korzystania z przestrzeni, w tym dzieci i osób w podeszłym wieku. Architekt wnętrz dba o środowisko życia człowieka, ma świadomość wpływu swoich ewentualnych działań na ekosystem; stosuje materiały stanowiące jak najmniejsze obciążenie dla środowiska, w tym materiały z recyklingu; wykazuje troskę o zachowanie naturalnych skupisk roślinnych i zwierzęcych, a także obiekty zabytkowe; ma świadomość dziedzictwa kulturowego. Architekt ma na uwadze zaspokajanie potrzeb społecznych w zakresie świadomości estetycznej; wykorzystuje swoją wiedzę i kompetencje do podnoszenia świadomości społecznej dotyczącej kształtowania przestrzeni i architektury.

7. Utrzymywanie prestiżu i dobrego imienia profesji poprzez godne reprezentowanie grupy zawodowej. Architekt wnętrz nie podejmuje działań korupcyjnych i przestrzega obowiązującego prawa, konkuruje z innymi reprezentantami tego zawodu w sposób uczciwy, nie działa celowo na niekorzyść innych architektów i wykonawców. Z szacunkiem traktuje innych wykonawców tej profesji; o ile to możliwe, udziela życzliwego wsparcia początkującym adeptom zawodu, szczególnie poprzez dzielenie się wiedzą i doświadczeniem zawodowym. Jeśli zawarcie umowy miałoby mieć konsekwencje o charakterze nieetycznym, których nie da się uniknąć, architekt wnętrz rezygnuje ze zlecenia. Architekt wnętrz nie wygłasza poglądów stojących w sprzeczności z wiedzą zawodową lub wprowadzających w błąd opinię publiczną.

Porównanie dwóch wariantów kodeksu i wskazanie ich powiązań z szerszym kontekstem regulacji etycznych i prawnych

Uzasadnienie konkretnych zapisów kodeksu oraz porównanie dwóch wariantów będzie miało charakter skrótowy – obejmie tylko kilka najistotniejszych punktów, należy jednak nadmienić, że każdy punkt proponowanego kodeksu znajduje swoje odzwierciedlenie w istniejących już regulacjach etycznych bądź konkretnych przepisach prawa albo przynajmniej w postulatach zapisanych w literaturze przedmiotu.

Wspólną częścią obu przedstawionych wariantów kodeksu są *Zobowiązania ogólne*, w których określono podstawowe zobowiązania etyczne wykonawców tego zawodu. Ogólny cel zawodu architekta wnętrz określony został możliwie szeroko – jako funkcjonalne i efektywne kreowanie przestrzeni⁴¹. Cel ten został połączony z czterema zidentyfikowanymi ideałami aspiracyjnymi, na których podstawie w dalszej części kodeksu sformułowano skorelowane z nimi powinności. Pierwszy z ideałów aspiracyjnych to udoskonalanie i poprawa warunków życia ludzi. Ideał ten jest tożsamy z szeroko pojętym celem działań inżynierskich, uwidocznionym na przykład w punkcie 1.1 *Kodeksu zasad etyki zawodowej członków Polskiej Izby Inżynierów Budownictwa*⁴². Drugi ideał aspiracyjny wskazuje na cel związany z zaspokajaniem bieżących potrzeb społecznych w zakresie kształtowania przestrzeni i odnosi się

---

⁴¹ Zapis ten stanowi też odniesienie do ogłoszonych przez SAW standardów, w których mowa o „odpowiedzialności za realną przestrzeń kreowaną dla drugiego człowieka”. *Standardy SAW...*

⁴² Dalej w tekście jako: *Kodeks PIIB*.

wprost do punktu 1.2 *Kodeksu PIIB*. Również w preambule *Kodeksu etyki zawodowej architektów* znajduje się wskazanie na to, że celem wykonawców tej profesji jest dbanie o rozwój środowiska zbudowanego, z naciskiem na postulat usługowości, to jest spełniania potrzeb społecznych w tym zakresie. Kolejny ideał aspiracyjny dotyczy poszanowania środowiska naturalnego oraz kulturowego dziedzictwa i także jest wyeksplikowany z preambuły *Kodeksu etyki zawodowej architektów* oraz *Kodeksu PIIB* (zwłaszcza rozdziały 2 i 3). Ostatni ideał aspiracyjny – kształtowanie świadomości estetycznej w społeczeństwie – odnosi się do powinności związanej z odpowiedzialnością wobec architektury jako sztuki i nauki, wymienionej w preambule do *Kodeksu etyki zawodowej architektów*. Obok ideałów aspiracyjnych za istotną powinność moralną architektów wnętrz uznano uczciwość zawodową i osobistą. Chciano w ten sposób nie tyle skopiować zapis z *Kodeksu PIIB* (zob. pkt 2.1), ile odzwierciedlić ogólną ideę etyki architekta wnętrz⁴³, wskazać, że właśnie ta dyspozycja jest warunkiem rzetelnego, profesjonalnego i lojalnego wykonywania zawodowych zobowiązań.

Pierwszy wariant kodeksu – zogniskowany wokół adresatów zobowiązań etycznych – oparto na zapisach *Kodeksu etyki zawodowej architektów* i *Kodeksu PIIB* i w pewnym sensie skopiowano ich strukturę. Przykładowo, w *Zobowiązaniach wobec społeczeństwa i środowiska naturalnego* zapisano, co należy rozumieć przez „poprawę jakości życia jednostki i społeczeństwa”; wskazano na takie kryteria, jak: kryteria z przepisów techniczno-budowlanych⁴⁴ (w tym bezpieczeństwo, ergonomiczność, zasady ochrony życia i zdrowia⁴⁵, zasadę inkluzji⁴⁶). Podstawą normatywną zobowiązania do działania w zgodzie z ekologią były odpowiednie przepisy Prawa o ochronie środowiska⁴⁷ oraz Prawa budowlanego⁴⁸. Obowiązki wobec zleceniodawców i użytkowników ujęte zostały w formie pięciu następujących zasad i zaleceń: lojalność, rzetelność, profesjonalizm, uczciwość, poufność. Każda z zasad została krótko skonkretyzowana, przykładowo uczciwość w tym punkcie nie dotyczy już ideału w ogóle, ale uzyskuje konkretny wymiar – uczciwości

---

⁴³ Por. J. Jaśtał: *Etyka cnót, etyka charakteru*. W: *Etyka i charakter*. Wybrał i przeł. J. Jaśtał. Aureus, Kraków 2004, s. 7–38.

⁴⁴ W rozumieniu Prawa budowlanego. Por np. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane..., art. 7.

⁴⁵ Por. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane..., art. 5.

⁴⁶ Por. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane..., art. 5 i art. 9.

⁴⁷ Por. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo o ochronie środowiska..., art. 8, dotyczący uwzględniania zasad ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju, a także art. 3 pkt 11 stanowiący, że oddziaływaniem na środowisko jest także oddziaływanie na zdrowie ludzi.

⁴⁸ Por. np. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane..., art. 5 pkt g, wskazujący na konieczność zapewnienia zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych.

„przy ustalaniu zasad współpracy i realizacji projektu”. Znajduje się tam też zalecenie rezygnacji z zawarcia umowy, jeśli jej realizacja może wywołać nieetyczne konsekwencje. Obowiązki architekta wewnątrz wobec własnej grupy zawodowej otrzymały nazwę *Zobowiązania wobec zawodu* i zostały określone ogólnie jako dbałość o „utrzymywanie prestiżu i godności zawodu”, w konkretyzacji zaś zostały w czterech punktach rozwinięte jako: profesjonalne podejście do wykonywania obowiązków zawodowych (na przykład poszerzanie umiejętności poprzez szkolenia i praktykę), uczciwość w wykonywaniu obowiązków zawodowych (na przykład przestrzeganie zakazu kopiowania cudzych dzieł, niekorzystanie z cudzych pomysłów i projektów bez zgody ich autora), niepodejmowanie działań korupcyjnych, traktowanie z szacunkiem innych wykonawców swojej profesji (wyróżniające się na przykład w życzliwym nastawieniu do początkujących adeptów zawodu).

W drugim wariantcie kodeksu, w którym zobowiązania moralne ogniskują się przede wszystkim wokół ideałów i wartości, po zobowiązaniach ogólnych zapisano część: *Szczegółowe zobowiązania etyczne i ich konkretyzacja*. Każdemu spośród zidentyfikowanych zobowiązań nadano nazwę i każde zwięźle doprecyzowano, uwzględniając przy tym różnorodność okoliczności i sytuacji. Powstał kodeks, w którym zobowiązania moralne zawodu połączone są z celami tego zawodu, co tworzy kilka nadrzędnych zobowiązań ogólnych. W dalszej części wywiedzione z zobowiązań ogólnych obowiązki zawodowe nazwano szczegółowymi, choć ta szczegółowość polega wyłącznie na zidentyfikowaniu nazw, ponieważ tak wyróżnionych siedem powinności cechuje się nadal ogólnością domagającą się dalszej konkretyzacji. Zidentyfikowane powinności to: profesjonalizm, rzetelność zawodowa, uczciwość zawodowa, lojalność w stosunku do klienta, niezależność i bezstronność w wykonywaniu obowiązków zawodowych, troska o jakość życia ludzi i stan środowiska naturalnego, utrzymywanie prestiżu i dobrego imienia profesji. Każdy z obowiązków jest objaśniony, przy niektórych wskazano konkretne działania służące realizacji danego obowiązku; na przykład troska o jakość życia ludzi i stan środowiska naturalnego obejmuje nie tylko zapewnienie bezpieczeństwa, lecz także rozwijanie estetycznych standardów projektowania, ponadto realizację zasady inkluzji, dotyczącą w tym wypadku zarówno osób z niepełnosprawnościami, jak i użytkowników architektury mających specyficzne potrzeby w zakresie korzystania z przestrzeni, w tym dzieci i osób w podeszłym wieku.

Kodeksy różnią się pod względem konstrukcji, ale ich zawartość treściowa jest zbliżona; w kodeksie zogniskowanym wokół wartości i ideałów podano więcej przykładów, aby ich konkretyzacja stała się jasna i aby uniknąć dalszego rozbijania każdego ze zobowiązań na grupy adresatów. Podstawowa różnica między wariantami kodeksu jest taka, że w kodeksie

w wersji zogniskowanej wokół ideałów i wartości na pierwszy plan wysuwa się ich aspiracyjny charakter, podczas gdy w wersji zogniskowanej wokół grup adresatów zobowiązań kodeks ma głównie deontologiczny charakter. Zarówno *Kodeks etyki zawodowej architektów*, jak i *Kodeks PIIB* są zorientowane na wyeksponowanie deontologicznego wymiaru zawodowych powinności i w świetle ich umocowania ustawowego – a w przypadku *Kodeksu etyki zawodowej architektów* wyraźnego zalecenia w tym zakresie sformułowanego przez Radę Architektów Europy – forma kodeksu wynika z obiektywnych uwarunkowań zewnętrznych. Deontologiczne zorientowanie kodeksu nie jest konieczne w przypadku architektów wnętrz i na obecnym etapie profesjonalizacji zawodu aspiracyjnie sformułowany kodeks etyczny jest rozwiązaniem możliwym, być może nawet wygodniejszym w stosowaniu niż kodeks zamknięty w bardziej rygorystycznej, zogniskowanej wokół adresatów zobowiązań, strukturze.

Styl i prostota języka proponowanego kodeksu etycznego także mają swoje uzasadnienie. Po pierwsze, kodeks powstawał z wykorzystaniem metod partycypacji, autorce zależało na autentyczności ostatecznej wersji tekstu, szczególnie zaś na tym, aby w zapisach kodeksu wybrzmiały głosy (czy też opinie) uzyskane w procesie konsultacyjnym, a często i dyskursywnym. Po drugie, w metodologicznych i teoretycznych założeniach projektu korzystano również z tradycji etyki dyskursu, w tym odwołano się do roszczeń prawomocności wypowiedzi, wyartykułowanych przez Habermasa jako roszczenia do zrozumiałości, prawdziwości, szczerości i słuszności⁴⁹. Jeśli założymy, że możliwe jest przeniesienie dyskusji nad treścią kodeksu etyki architekta wnętrz poza wąski krąg profesjonalistów, to zapisane w kodeksie rozwiązania powinny być sformułowane w języku przystępnym i zrozumiałym dla opinii publicznej. Zdaniem autorki proponowane warianty kodeksu, przy wszystkich ich niedociągnięciach, roszczenie do zrozumiałości spełniają.

Podsumowanie

W przedstawionych propozycjach kodeksu etyki zawodowej architekta wnętrz zapisano spójny zestaw norm etycznych, które uwzględniają zarówno

---

⁴⁹ Por. J. Habermas: *Teoria działania komunikacyjnego*. T. 1: *Racjonalność działania a racjonalność społeczna*. Przeł. A.M. Kaniowski. Przekł. przejrzał M.J. Siemek. Państwowe Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999, s. 80–89.

aktualny stan prawny, jak i założenia aksjologiczne znajdujące odzwierciedlenie w kodeksach etycznych dwóch zawodów pokrewnych: architektów oraz inżynierów budownictwa; pod względem treściowego zakresu norm proponowane kodeksy etyki zawodowej architekta wnętrz oraz kodeksy architektów i inżynierów budownictwa są do siebie zbliżone. Proponowane dwie różne formy kodeksu etyki zawodowej architekta wnętrz uwypuklają jednak – odpowiednio – deontologiczny lub aspiracyjny charakter zestawu zasad etycznych. Należy podkreślić, że sformułowanie ich w obecnym kształcie możliwe było dzięki przeprowadzeniu zajęć z kilkunastoma grupami studentów. Treściowy zakres kodeksu nie jest wyłącznym tworem autorki, lecz wynika z analizy treści kodeksów etycznych zawodów pokrewnych, obowiązującego stanu prawnego, ale też dialogu ze studentami oraz wzajemnych uzgodnień. Teoretyczna koncepcja projektu jest już natomiast dziełem autorki, tak samo jak redakcyjne opracowanie treści kodeksowych zapisów. Utworzenie kodeksów można uznać za początek pracy nad identyfikowaniem zasad etyki zawodowej architekta wnętrz. Zaprezentowane tutaj kodeksy są rozbudowane, co wynika z tego, że założeniem wstępnym projektu było sformułowanie pełnego i kompletnego zestawu zobowiązań etycznych architekta wnętrz. Poddanie tych zapisów krytycznej dyskusji oraz szerszym konsultacjom środowiskowym może stanowić następny etap oceny przydatności tak sformułowanego kodeksu. Przedstawione tutaj kodeksy etyki zawodowej architekta wnętrz z pewnością nie są ani doskonałe, ani tym bardziej ostateczne.

Bibliografia

- American Society of Civil Engineers: *Code of Ethics*. <https://www.asce.org/code-of-ethics/> [dostęp: 20.06.2021].
- Andre J.A.: *Moralność ról jako złożony przypadek zwyczajnej moralności*. Tłum. M. Strąkow. W: *Moralność i profesjonalizm. Spór o pozycję etyk zawodowych*. Red. W. Galewicz. Universitas, Kraków 2010, s. 207–222.
- Buksiński T.: *Interpretacja źródeł historycznych pisanych*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa–Poznań 1992.
- Buksiński T.: *Zasady i metody interpretacji tekstów źródłowych*. UAM, Poznań 1991.
- Cohen L. et al.: „Remember, I’m the Bloody Architect!”. *Architects, Organizations and Discourses of Profession*. „Work, Employment and Society” 2005, vol. 19 (4), s. 775–796. <https://doi.org/10.1177/0950017005058065>.

- Etyka i charakter*. Wybrał i przeł. J. Jaśtał. Aureus, Kraków 2004.
- Etyka zawodowa*. Red. A. Sarapata. Książka i Wiedza, Warszawa 1971.
- European Deontological Code for Providers of Architectural Services*. Revision of April 2016. Approved on 22nd April 2016. Originally adopted by the General Assembly of the ACE on the 19 November 2005. Pobrano z: https://www.ace-cae.eu/uploads/tx_jidocumentsview/Deont-code_2016.pdf [15.06.2021].
- Filutowska K.: *Etyka zawodowa*. (Podręcznik). Wyższa Szkoła Cła i Logistyki, Warszawa 2009.
- Fuller L.L.: *Moralność prawa*. Przeł. S. Amsterdamski. Słowem wstępnym opatrzył A. Łopatka. Wprowadzenie A. Podgórecki. Red. nauk. J. Kurczewski. Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1978.
- Gewirth A.: *Etyka zawodowa: teza o jej odrębności*. Tłum. W. Galewicz. W: *Moralność i profesjonalizm. Spór o pozycję etyk zawodowych*. Red. W. Galewicz. Universitas, Kraków 2010, s. 181–206.
- Habermas J.: *Teoria działania komunikacyjnego*. T. 1: *Racjonalność działania a racjonalność społeczna*. Przeł. A.M. Kaniowski. Przekł. przejrzał M.J. Siemek. Państwowe Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999.
- Harris Ch.E., Pritchard M.S., Rabins M.J.: *Engineering Ethics. Concepts and Cases*. 4th ed. Cengage Learning, Wadsworth 2009.
- Izdebski H.: *Kodyfikacja etyki w służbie publicznej – doświadczenia Kodeksu Etyki Służby Cywilnej*. „Diametros” 2010, nr 25, s. 20–29. <https://doi.org/10.13153/diam.25.2010.401>
- Kaniowski A.M.: *Supererogacja. Zagubiony wymiar etyki. Czyny chwalebne w etykach uniwersalistycznych*. Oficyna Naukowa, Warszawa 1999.
- Kodeks etyki zawodowej architektów*. Załącznik do Uchwały 01 III Sprawozdawczego Krajowego Zjazdu Izby Architektów podjętej w dniu 18 czerwca 2005 r. Pobrano z: https://www.izbaarchitektow.pl/pliki/zasady_etyki.pdf [12.06.2021].
- Kodeks zasad etyki zawodowej członków Polskiej Izby Inżynierów Budownictwa poprawiony i uzupełniony przez XII Krajowy Zjazd PIIB 28–29 czerwca 2013 r.* Pobrano z: https://pdl.piib.org.pl/pliki/dokumenty_tekstowe/kodeks_zasad_etyki_zawodowej_czlonkow_PIIB.pdf [12.06.2021].
- Lazari-Pawłowska I.: *Etyka zawodowa bez kodeksu*. „Etyka” 1994, T. 27, s. 177–180. <https://doi.org/10.14394/etyka.1115>.
- Lazari-Pawłowska I.: *Etyki zawodowe jako role społeczne*. W: *Eadem: Etyka. Pisma wybrane*. Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków 1992, s. 84–91.
- Lozano J.F.: *Developing an Ethical Code for Engineers: The Discursive Approach*. „Science and Engineering Ethics” 2006, vol. 12, s. 245–256. <https://doi.org/10.1007/s11948-006-0024-9>.
- Malitowska A.: *Etyka usług profesjonalnych*. Oficyna Wydawnicza Epigram, Bydgoszcz 2014.
- Małek M.: *Odpowiedzialność inżyniera wobec społeczeństwa w świetle struktury etycznych kodeksów zawodowych*. W: *Etyka i technika. Etyczne, społeczne i edukacyjne aspekty działalności inżynierskiej*. Red. M. Małek, E. Mazurek, K. Serafin. Studium Nauk Humanistycznych i Społecznych Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2014, s. 77–86.

- Michalski K.: *Technology assessment. Ocena technologii. Nowe wyzwania dla filozofii nauki i ogólnej metodologii nauk*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2019.
- Mysłək W.: *Etyka zawodowa. Uwarunkowania, konteksty, zastosowania*. Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Informatyki i Ekonomii TWP, Olsztyn 2010.
- Pyka M.: *Między normami a działaniem. Praktyczny charakter etyki inżynierskiej*. „Diametros” 2010, nr 25, s. 55–74. <https://doi.org/10.13153/diam.25.2010.404>.
- Reduta M.: *Zawód, profesja i kultura profesjonalna*. „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2015, nr 2 (74), s. 100–118. <http://doi.org/10.15290/ose.2015.02.74.07>.
- Standardy SAW*. Stowarzyszenie Architektów Wnętrz. <https://saw.org.pl/standardy/> [dostęp: 30.01.2021].
- Tokarczyk R.: *Relacje moralności i prawa w doktrynie Lona L. Fullera*. „Etyka” 1977, T. 15, s. 77–112. <https://doi.org/10.14394/etyka.300>.
- Tugendhat E.: *Wykłady o etyce*. Przeł. J. Sidorek. Oficyna Naukowa, Warszawa 2004.
- Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Dz.U. 1994, nr 24, poz. 83, z późn. zm. Ujednolicony tekst ustawy: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19940240083/U/D19940083Lj.pdf> [dostęp: 12.06.2021].
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane. Dz.U. 1994, nr 89, poz. 401, z późn. zm. Ujednolicony tekst ustawy: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19940890414/U/D19940414Lj.pdf> [dostęp: 12.06.2021].
- Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o samorządach zawodowych architektów oraz inżynierów budownictwa. Dz.U. 2001, nr 5, poz. 42, z późn. zm. Ujednolicony tekst ustawy: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20010050042/U/D20010042Lj.pdf> [dostęp: 13.06.2021].
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo o ochronie środowiska. Dz.U. 2001, nr 62, poz. 627, z późn. zm. Ujednolicony tekst ustawy: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20010620627/U/D20010627Lj.pdf> [dostęp: 12.06.2021].
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Dz.U. 2003, nr 80, poz. 717, z późn. zm. Ujednolicony tekst ustawy: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20030800717/U/D20030717Lj.pdf> [dostęp: 12.06.2021].

Monika Małek-Orłowska – doktor nauk humanistycznych w zakresie filozofii, magister prawa. Adiunkt w Katedrze Nauk Humanistycznych i Społecznych na Wydziale Zarządzania Politechniki Wrocławskiej. Ogłasza publikacje na temat etycznych i filozoficznych aspektów nowych technologii, etyki zawodów technicznych, oceny technologii. Jest autorką książki *Liberalizm etyczny Johna Stuarta Milla. Współczesne ujęcia u Johna Graya i Petera Singera*, nagrodzonej w 2010 roku przez Fundację Nauki Polskiej w konkursie Monografie.